

פרשיות על ההר

החיבור הרגשי, הטיפול היומיומי, השותפות בין הסוס ורוכבו הנרקמת בשעות חושך ואור - הם הבסיס לקשר המיוחד בין פרשי כלא דמון לבין הסוסים, המהווים חלק ממערך האבטחה ההיקפית של הכלא ■ נועה ניר ומור קופפרברג, מדריכות הרכיבה של כלא דמון, מספרות על הסיכונים ועל האהבה לתפקיד המיוחד הזה

מאת: עין-יה גבע

רופא וטרנר וראש ענף בעלי חיים בשב"ס, "מקנה המון ביטחון, חוזק ושליטה, ואלה הופכים את הבנות הצעירות בתפקיד הזה לבעלות סמכות שאין לערער עליה. לגברים היתה מוטיבציה עצומה להתקדם כדי להישאר בתפקיד פרשים, הכולל גם גמול כספי, וכך עברו שני הצדדים תהליך של שיתוף-פעולה מלמד ואפילו מרגש, בסיומו זכו ששת הגברים בתעודה המיוחדת המסמיכה אותם

ראש ענף אוכלוסיות מיוחדות, אודליה אדרי. שתי הבנות גם ציינו ב'מנילה' שלהן כי הן מעונינות לשרת בשב"ס. "זוהי הגשמת חלום", אומרת מור, "ממש לא האמנתי שהוא יתגשם".

נועה הגיעה לשב"ס מפנימיית מנוף והיא בוגרת קורס מדריכי רכיבה בוינגייט. כך גם מור, שהיא אלופת הארץ בנעיצת רומח מעל סוס, בת מושב חרב לאת. בכלא 'דמון' חיכו להן בקוצר רוח ששה פרשים גברים, כולם בני העדה הדרוזית, חבורה שהחלה מיד עם בואן במסלול הכשרה מקצועית-מבצעית ברכיבה. נועה ומור מחייכות כשהן מספרות כי עם הגיען גילו שחלק מהחברה יכולים להיות אבות שלהן מבחינת הגיל, אבל המקצועיות, הן אומרות, חוצה פערי גילאים ומסורת. קבלת הפנים היתה לא רק טובה אלא בעיקר עניינית, כשכולם ממוקדים במטרה האחת החשובה: להפוך כמה שיותר מהר לפרשים מוסמכים.

זה היה יום ביקור משפחות שגרתי בכלא 'דמון', לפני כשנה. ברחבה שלפני השער נאספו עשרות גברים, נשים וילדים, מצפים בדריכות לפתיחת שערי הכלא. אלא שביום ההוא עקבו זוגות עיניים רבות דווקא אחרי היושבים על גב הסוסים, המאבטחים דרך שגרה את הקהל הממתין. קשה

רב סוהר מור קופפרברג

רב סוהר נועה ניר

פרש עצבני = סוס עצבני

"כשהגעתי", אומרת נועה, "התרשמתי שהגברים כבר הכינו עלי 'שעורי בית'. עשו להם קצת שטיפת מוח, ובסופו של דבר, הם חיכו לי בכיליון עיניים. בסך הכל אנחנו בראש אחד וממש נהנים,

"הרכיבה, הטיפול

והקשר עם הסוסים הם

סוג של 'התמכרות',

הגורמת סיפוק רב

לעוסקים בכך"

לשמש פרשים מבצעיים". נועה ומור מלמדות לא רק את הטכניקה של הרכיבה אלא גם את הפסיכולוגיה של הסוס. "זהו עולם רחב - עולמה של החיה הניצודה, שניחונה באינסטינקט של בריחה מסכנה ומתאפיינת בהיותה בלתי צפויה. מאפיינים אלה עומדים בבסיס ההיכרות והלמידה של אורחות הסוס. אנחנו מלמדות, למשל, על אילוף בהתניה, איך הסוס ישתף פעולה ויפיק מהאילוף את המקסימום. מלמדות גם שיש שלושה ערוצי תקשורת בין סוס לרוכבו: מגע ישיר, מגע עקיף וקול, ועל הפרשים לדעת להשתמש בשלושתם. במשך הזמן הם גם לומדים שאם הפרש עצבני - גם הסוס עצבני".

אני מפרגנת להם, ממש אוהבת אותם, הכי 'ראש פתוח' איתם שבעולם - אבל כשצריך, גם יודעת להעמיד במקום". "הרכיבה", אומר סגן גונדר דר' נועם תבור,

היה להתעלם משתי הדמויות הנשיות שעל הסוסים, שתי הפרשיות הצעירות עם ציוד שאין לטעות בו: מדי עבודה, מגפי רכיבה מיוחדים, אקדח, כובע בוקרים חום מעור, ציוד ביטחון הכולל אמצעי ראיית לילה, אמצעי תאורה לסימון בין הרוכבים, משקפת הגילה לשעות היום, גז מדמיע אישי (גמ"א), אלה, תיק אחורי כפול ובו ערכת עזרה ראשונה, מים ומפת האזור.

רב-סוהר ואחראית פרשים נועה ניר ורב-סוהר מור קופפרברג, בנות 21, הן חיילות בשירות סדיר, מדריכות רכיבה מוסמכות, המשרתות במסגרת שב"ס בכלא 'דמון'. השתיים, העוסקות ברכיבה שנים, אותו כבר בשלב מוקדם, עוד לפני הגיוס, על ידי דר' נועם תבור (ראו מסגרת) בשיתוף עם

בערב יש לפרשים שעה וחצי שבה עליהם להספיק להאכיל ולהבריז את הסוסים, לאכף אותם ולהכיין את פעילות הלילה, לנקות את האורווה והתאים ותוך כדי גם להספיק לאכול ארוחת ערב בעצמם. "הזמן קצוב", מספרת מור. "אסור לחרוג ממנו ומכיוון שאין ברירה, משפרים כל הזמן מיומנויות. ארוחת הערב היא הזמן היחיד בו אנו רואות את אנשי הסגל של בית הסוהר".

שלוש פעמים ביום עוסקים הפרשים בכל עבודות התחזוקה של האורווה. אלה כוללות את ניקוי התאים, האכלה והברשה של הסוסים, ניקוי ושימון ציוד הרכיבה וטיפול רפואיים. "הסוס הוא חיה הסובלת ממערכת עיכול רגישה", מספרת נועה, "צריך לשים לב לתופעות חריגות כמו התנהגות יוצאת דופן של הסוס שיכולה להעיד על מחלה, להתייחס לכל דבר שונה מהשגרה. למור ולי יש סמכות להזריק לסוסים תרופות באישור ספקי הסוסים והוטרינר".

"הריחות הלא נעימים והלכלוך, הטיפול הפיזי והעבודה הקשה הם חלק מהאהבה שלנו לסוסים", אומרת מור. "אולי זה נשמע קשה ואפילו לא נעים, אבל מי שחי את זה לא מתלונן. לנו זה לא מפריע, זה חלק מהחיים של נועה ושלי".

עד הים". השירות הצבאי במרחבים הפתוחים הוא בעיני שתיהן מתנה משמייים. הן ממש לא הטיפוס שישב במשרד ויכין קפה.

בניגוד לשאר בתי הכלא בשב"ס, חוץ ממגדלים וגדרות אפשר לזהות ב'דמו' מבנה נוסף, לא שגרתי בנוף מתקני כלא, הלא היא אורוות הסוסים. זו משתרעת על פחות מ-200 מ"ר וכוללת שישה תאים, שרק ארבעה מהם מאוכלסים בינתיים. בנוסף, יש חדר ציוד ועמדת שטיפה - תא גדול שבו עמוד קשירה וצינור שטיפה עם גלגלת. ה"בלה", קוביית חציר רחוסה ענקית, מתנוססת לה במרכז המבנה ומכילה, לדברי הבנות, תלתן ובקיה - סוגי ירק שהסוסים אוהבים. מסתבר שגם את הרחצה הסוסים דווקא די אוהבים והם נהנים כששוטפים אותם, אבל אז, ללא התראה מראש, הם יכולים גם להתחיל להשתולל - לקפוץ, לבעוט ולנשוך את הפרשים. "מתרגלים לכל דבר", אומרות נועה ומור בחיוך סלחני.

להיות פרש בשב"ס משמעותו לשמור על סדר יום קפדני ולווח זמנים קשוח. סדר היום מבוסס על פטרולים ותצפיות במשקפות, 24 שעות ביממה. בכל משמרת מפטרלים שני פרשים. הסוסים עוברים 12 שעות ברציפות ואז מחליפים אותם.

כדי לזכות בתעודת פרש, עברו הפרשים מבחנים רבים, הכוללים גם פן בטחוני-מבצעי: ציוד ביטחון, מרדפים, פריקה מהסוס, תפיסת מחסה ואז ירי. אחת לחודש מתקיימת הדרכה מעשית מרוכזת ברכיבה, של ביצועים כשילוב נשק, בחווה בישוב שדמות דבורה. זו ההזדמנות לחבורה המיוחדת הזו ליהנות קצת מפעילות מחוץ לכלא. "זה למעשה הזמן היחיד שכולם ביחד ולא במשמרות", אומרת מור. בהווי של החבורה נרשמו גם נסיעות משותפות לאירועי סוסים ברחבי הארץ, כמו הסוסיאדה ותצוגת הסוס הערבי. "לפעמים", מספרת מור, "אני מזמינה את כולם לרכוב בחווה בגבעת חיים. אנחנו קבוצה מאוד מגובשת. התארחנו אצל החברה הדרוזים בבית, ובכלל, אנחנו משתדלים לבלות ביחד גם מעבר לשעות העבודה".

באות מאהבה

כלא 'דמו' שוכן על הר הכרמל. "הנוף פה מדהים", אומרת מור, "כמעט מכל זווית. היער עצמו, הצמחייה המיוחדת - פרחי הכרכום הלבנים, הרקפות, האירוסים הסגלגלים, עצי האלה והאשלים. מרחוק רואים את קיבוץ בית אורן, עוספיה, דלית אל כרמל, ויש תצפית נהדרת לחדרה

”סומך עליהן יותר מאשר על כל אחד אחר”

גנ"ם דוד אנג'ל, מפקד הכלא, מוסיף את הזווית שלו על הפרשיות של 'דמון': "בכלא דמון מוחזקים כ-670 אסירים, רובם שוהים בלתי-חוקיים ומיעוטם אסירי עבודה ישראלים ונוער בטחוני. מערך הפרשים עובד במתכונת מלאה מפברואר 2007. הסגל התמקצע, עבר את מבחני ההסמכה וכולם היום פרשים מוסמכים. שתי הבנות, נועה ומור, נתנו מזמנן הפרטי שעה-שעה וחצי כמעט כל יום ללימוד והכשרת הפרשים, ואת המבחנים ערך דר' נועם תבור. מערך הפרשים ב'דמון' הוא בעל חשיבות עצומה בהיבט הבטחוני של חיי הכלא, בשל העובדה שאנחנו נמצאים בשטח בו יכולת התמרון ברכב ואפילו בטרקטורון היא כמעט בלתי אפשרית.

גנ"ם דוד אנג'ל

"אני הגעתי ל'דמון' מבית הסוהר 'גלבע', שם קלטנו גם חיילות, ושם הבנתי את פוטנציאל הנשים באגפים. אין ספק שהנוכחות שלהן היא בעלת ערך מוסף אדיר. אני בפירוש סומך על נועה ומור כפרשיות יותר מאשר על כל אחד אחר, כי הן מקצועיות ושולטות בכל רזי התחום. הצוות מאוד מעריך אותן ובזכותן גם הם הוסמכו לתפקיד פרשים מקצועיים. "הבנות השתלבו יפה גם בסגל בית הסוהר, ואני רואה בהן סוהרות, נשות קבע לכל דבר. הן משתתפות בטלולים ובפעילויות ואנחנו כמובן משתדלים לתת להן מענה בנושא הרווחה, פעילויות שמתאימות לגילן ועוד. אני יכול רק לשבח את עבודתן. "הפרשים פעילים בכל מצב של התרעה, מתייצבים במהירות ואני סומך עליהם בכל הקשור לפעילות ההיקפית של הכלא. האורווה והסוסים, לא רק שאינם עול נוסף מבחינת תחזוקת הכלא, אלא נעשית שם עבודה מצוינת מבחינת הסדר, הניקיון והטיפול בסוסים".

אמא תמיד דואגת

פטרול הלילה מתחיל בשעה 20:30. גם בלילות הקיץ מדובר כבר על שעות של חשכה מוחלטת. "מפחדות"? אני שואלת, הצחקתם אותן. השתיים מצהירות שעם הפרטנר לשמירה - אין פחד. "עושים לנו לפעמים תרגילי הפתעה כדי לברוק את הערנות שלנו, כמו דיווח על דמות חשודה שמטפסת על גדר בגורה שדורש מאתנו להגיע מיד לאותה נקודה. לפעמים חוזרי בר מפתיעים אותנו, ובכלל, בחושך הכל משתנה וצריך להיזהר לא לדרוך על פסולת, על תיל או על נחשים. לכל אחד ואחת מאתנו יש פנס ומשקפת לראיית לילה. אנחנו בודקים היטב את הגדרות ומוודאים שלא הונח חלילה מטען חבלה בשטח".

ומה אז? "אז מתקשרים לאמא", הן אומרות, כאילו זו פקודה נוספת בסדר היום שלהן. במשך המשמרת אסור להתקשר, ואמא נשארת אמא גם ובעיקר אם הילדה שלה אחראית על בטחון הגזרה שמחוץ לכלא ומסתובבת בלילה חשוך וקר עם סוס ואקדח. "אמא לא דואגת?" אמא של מור, שמאזינה לשיחה שלנו, עונה מיד: "אני לא הייתי רוצה להיתקל במור בלילה. היא נראית כל כך מפחידה עם כל הציוד, אני הייתי בורחת..."

לפנות בוקר הפרשים משכימים ומתייצבים בחוץ. הסוסים, מספרות השתיים, מבצעים בזמן

“ערך מוסף גבוה לסוסים בבתי הכלא”

סגן גונדר דר' נועם תבור, רופא וטרינר וראש ענף בעלי חיים בשב"ס, אחראי לכל הפעילות המקצועית הקשורה בתחום בעלי החיים בבתי הסוהר, במסגרת מחלקת ביטחון במנהל ביטחון ואסיר.

הוא מונה בפנינו את שפע היתרונות הטמונים בהפעלת בעלי חיים, ובעיקר סוסים, במסגרת מערך אבטחה הכלא. דר' תבור: “מערך בעלי החיים, הסוסים והכלבים בבתי הכלא ‘מגידו’ ו‘דמון’ משתלב יחד עם אמצעי האבטחה האחרים, הפיזיים והאלקטרוניים, לחבילת אבטחה היקפית המספקת לכלא הנמצא בתוואי שטח הררי ומיוער, ערך מוסף גבוה. הכלבים בבתי הכלא האלה משמשים כמכשיר התרעה לגילוי אסירים המתכוונים לברוח, עוד לפני שלב הביצוע. הפרשים והסוסים מהווים אלטרנטיבה לרכבי פטרול.”

“את הסוסים אנחנו מקבלים בשיטת ליסינג תפעולי מחברת ‘חויית הרוכבים’. ברגע שסוס אינו מתפקד, הוא חוזר לחוות האם ואנו מקבלים מיד סוס חדש במקומו, מכיוון שתקופת ההחלמה של סוסים ממחלה או פציעה היא ארוכה ויכולה להימשך אפילו שנה.”

ביוני 2005 נערך בכלא ‘מגידו’ תרגיל דמה, שמטרתו היתה לבחון את יעילות הפעלת פרשים רכובים על סוסים בפטרול היקפי. התברר כי הסוס אינו משמש רק לנשיאת הפרש, אלא גם, בשל חושיו החדים כחיה ניצודה, מסייע לרוכב לזהות אדם זר בשטח, ולקבל התרעה מוקדמת על איום אפשרי. ההחלטה שהתקבלה היתה להפעיל סוסים ביחידות מגידו ודמון, בעיקר עקב תוואי השטח המיוער סביב בתי הסוהר, ששום רכב שטח אינו יכול לנוע בו ביעילות. הסוסים והפרשים הפכו לחלק מובנה במערך הביטחון של יחידות אלה.

“בניגוד לכלבים, הסוסים נמצאים מחוץ לגדר ומהווים מעגל נוסף של שמירה ואבטחה, בפטרול חיצוני.”

“כדאי גם לדעת, שעצם תנועת הפרשים תורמת להרחקת תצפיתנים למיניהם במרחק עשרות מטרים מחוץ לכלא. תנועת הפרשים מגבירה את הערנות גם אצל אנשי המגדלים. הופעת הפרש, שיוצר קשר עין או שיחה, מוסיפה עניין לעבודת השומרים, יש בה אלמנט חברתי והיא שומרת מפני שחיקה. זהו רווח נוסף. התנועה השקטה של הסוסים, בעיקר כלילה, יוצרת נוכחות, אך ללא רעש מיותר. הסוס הוא בבחינת רואה ואינו נראה. חושיו המפותחים יזהו האם יש זר בשטח, והוא ידע לאותת על כך לרוכב.”

“הסיכונים בעבודה עם הסוסים כרוכים בעובדה שמדובר בחיית עדר, חזקה מאוד, שמשקלה מגיע לכ-500 ק"ג, חיה ניצודה שהתגובה שלה לסכנה היא בריחה. סוס שנבהל הופך מוסכן לרוכב, אפשר ליפול ממנו ולהינזק. סוס שנכנס לפאניקה גורם לעצמו נזקים, ויכול אפילו להרוג את עצמו תוך אובדן שליטה והתפרעות. הוא חייב לברוח וירמוס כל דבר בדרכו, העיקר להימלט מהסכנה. “להיות פרש זה לא עיסוק סטרילי. בעיטה של סוס יכולה להרוג. הסוס נתון גם למצבי רוח. סוסים חולים לא מעט, והטיפול בהם דורש המון למידה, התמקצעות וגם כישרון. יש אנשים שפשוט יש להם את זה.”

“אנחנו מגייסים לתפקיד פרשים סוהרי חובה מקצוענים בלבד, בעלי תעודת מדריך או כאלה שצברו ניסיון רב. האנשים בתחום הזה מסורים באדיקות למקצוע שלהם בכלל, ולסוסים בפרט. זהו ממש חידק שנדבקים בו בגיל צעיר. הרכיבה, הטיפול והקשר עם הסוסים הם סוג של ‘התמכרות’, המעשירה וגורמת סיפוק רב לעוסקים בכך. זאת התמורה לעבודה הקשה.”

הזה סדרה של התמתחויות מצחיקות, מתנערים משאריות התנומה ומוכנים למשמרת חדשה. פטרול ראשון מבצע בדיקה יסודית לוודא שאין פריצות, בודק אם הכלבים נובחים ועירנים ומוזהה כלבים צולעים או חולים. לאט לאט זורה האור מעל הרי הכרמל וההר ובית הכלא מתעוררים ליום חדש. “אנחנו חוות את הרגעים הכי יפים – החל מהשקיעה ועד הזריחה. יש נקודת תצפית גבוהה מאוד בשטח, משם ניתן לראות כבר בערב או עם

“להיות פרש בשב"ס

משמעותו לשמור על

סדר-יום קפדני

ולוח זמנים קשוח,

פטרולים ותצפיות,

24 שעות ביממה”

שחר את אורות בית הסוהר. כשיש ערפל אנחנו פשוט נבלעים בתוכו”, הן מתפייטות ושוכחות לרגע את הקשיחות המאפיינת את עבודתן.

בשש בבוקר מבצעים פתיחת ציר, הכוללת דיווח שאין ממצא חריג בשטח ואפשר לפתוח את היום בבית הסוהר. בשבע מגיעים עובדי היום לכלא והפרשים מאבטחים את כניסתם ליד השער. בהמשך מבוצעות שוב עבודות ניקיון ותחזוקה ובשעה עשר בבוקר מתחלפת משמרת ל-24 השעות הבאות.

אחת ליומיים חוזרות הפרשיות הביתה, אבל גם מהבית, הן מודות, הן מתקשרות כמה פעמים לכלא לוודא שהכל בסדר.

כסופי שבוע פוקדים את האזור היפהפה המוני מטיילים באופניים וברוכבים. “אנחנו צריכים לבדוק את השטח, לראות שלא יתקרבו סתם אנשים לכלא, לברר, לשאול ולדאוג להרחיק סקרנים שמתקרבים יותר מדי. במקרה כזה, לא לוקחים שום סיכון.”

אוהבים גם להשתטות

עד היום, אומרות השתיים, לא היו לשמחתן ניסיונות בריחה או התגנבות לכלא, אבל בכל ההתרעות הן והפרשים הגיבו במהירות ובדייקנות וקצרו שבחים ממפקד הכלא, גנ"ם דוד אנג'ל (ראו מסגרת). בינתיים הן מספרות על צדדים יותר משעשעים בהתנהגות הסוסים. מסתבר שיום קודם הצליחו שני סוסים להשתחרר ולדהור להם בחזרה לחוות האם בבית אורן. “הם התגעגעו הביתה”, מחייכת נועה, “אבל הם חייבים להבין שאנחנו

יפהפיה”. הסוסה בל, לעומת זאת, הוחלפה בבתי שיר, שנמצאה מתאימה יותר למשימות האבטחה. וישנו גם פייסל, שהוא הסוס האהוב ביותר על נועה. “זהו סוס שלא היו לו מעצורים, הוא לא היה רגוע והשתולל והיום הוא הסוס הכי טוב שיכול להיות”. פייסל נמצא עכשיו בחופשת מחלה, בשל בעיית פרזול שעלתה לו בבעיית גב. ועוד לא דיברנו על סאיוצי' וסימבה, וכל שאר הסוסים שנועה ומור מדברות עליהם בעיניים בורקות. ומור נזכרת פתאום שהחורף כבר מגיע ותכף יהיה נורא קר. היא נועה ילבוש חרמוניות וחליפות תרמיות ועדיין יהיה להן קר, אבל מה שכואב לה יותר זה שהסוסים יסבלו מהקור. “כואב הלב ממש”, היא אומרת, “הם יכולים להצטנן, הם נורא רגישים.”

צריכים אותם פה”. חוץ מזה, סוסים גם אוהבים להשתטות. לנשוח קצת, לשחק, לקפץ ולבעוט, אבל יש גם בעלי אופי אדיש ומרוחק. קחו למשל את הסוס פלקור, ששמו נלקח הישר מהסרט הידוע ‘מלחמת הכוכבים’, והוא ממש לא בעניין של קפיצות, אבל לעומת זאת נהנה ללעוס את הציור. “הסוסים תוחבים את האף לתיקי האוכל שלנו. לפני שבוע, למשל, גילינו שהם אכלו לנו את כל הארוחה... בעמדת הכנת הקפה בחוץ גילינו לפני כמה ימים שהם ליקקו את כל הסוכר שהיה בכלי מעל הארונית. זה הם, השובבים...” הסוסה ימית, שעבדה במסירות רבה, נמצאת, כדאי לדעת, בחופשת לידה אחרי הריון של 11 חודשים. “החזרנו אותה לחווה והיא המליטה סייחה